

Taloudellisina laskukausina tarvitaan pitkää pinnaa

Tiede on moniulotteinen ja -tasoinen järjestelmä, josta kaikki sitä tarkastelevat tavoittavat vain joi-takin osa-alueita ja erilaisia as-pekteja. Kannattaako tällaista it-sestäänselvyyttä lausua ääneen? Motivaationa voi pitää sitä, että tämä kompleksinen järjestelmä on hyvinkin haavoittuvainen, jos sitä ryhdytään johtamaan ja ohjaa-maan liian yksinkertaisin periaat-tein ja ajatuksin. Samaan tapaan ongelmaksi muodostuu, jos kaik-kien yliopistoissa toimivien ihmis-ten tekemisiä arvioidaan samoilla perusteilla tutkimusalasta tai tut-kimusalayhdistelmästä riippumat-ta tai jos kunkin alan luonnetta tai ihmisten mahdollisesti hyvinkin omaperäisiä vahvuuksia ei oteta huolellisesti huomioon.

Yliopistoihin kohdistetaan pal-jon odotuksia ja niihin myös koh-distetaan kritiikkiä aivan kuin ky-seessä olisi yksi homogeeninen yhteiskunnallinen toimija. Kaikkien yliopistojen yhteenlasketun bud-jetin verorahoitteinen osuus on samaa suuruusluokkaa kuin yh-den ainoan suuren elintarvikete-ollisuusyrityksen. Tuollaisen yri-tyksen, kuten vaikkapa Atrian, toiminta ja johtaminen on huom-atavasti yksinkertaisempaa kuin yli-opiston toiminta ja johtaminen. Elintarviketeollisuusyrityksellä on toki suurikin joukko eri tuotteita, mutta niiden valmistamiseen tar-vittavat raaka-aineet ja osaaminen ovat keskenään varsin samankal-taisia. Yliopistojen ja makkara-tehtaiden vertaaminen voi vaikut-taa hieman halpamaiselta, mutta vertailussa vaadittavan tiedon moninaisuudessa ja kompleksi-suudessa esimerkiksi mikään tek-

nologiateollisuuden yritys ei ole lähelläkään yliopistoja. Onkin ihan reilua sanoa, että esimerkiksi Suo-men nykyinen pääministeri ei voi tehdä yliopistoja koskevia hyvin perusteltuja linjauksia ja päätöksiä omaan ammatilliseen kokemuk-seensa perustuen.

Oli sitten kyse Suomen halli-tuksesta ministereineen, edus-kunnasta kansanedustajineen, ministeriöistä virkamiehineen, yri-tyksistä johtajineen, kansalaisis-ta veronmaksua koskevina huoli-neen tai mediasta toimittajineen, tieto ja näkemys yliopistojen osis-ta ja niiden toiminnasta, kilpailu- ja toimintakontekstista ja haasteis-ta on väkisininkin hyvin fragmentaa-rista. Kokonaiskuvaa voi tavoitel-la kaaviokuvin ja tilastoin, mutta tuolloin menetetään ymmärrys osi-en luonteesta. Vertauskuvallisesti kyse voisi olla vaikkapa siitä, että kännyköissä käytettävistä tiedon pakkaamisalgoritmeista perillä oleva laitettaisiin arvioimaan jon-kin säveltäjän teoksissaan käyttä-mien ylinousevien kvarttien mer-kitystä teosten luonteelle. Näin valtavat tiedolliset alueet ovat luonteenomaisia vain monialaisis-sa yliopistoissa.

Alojen moninaisuus ei ole en-sisijaisesti yksinkertaisia malleja päätöksentekonsa tueksi kaipaavien päänaiva vaan keskeinen si-vistyksellisen, yhteiskunnallisen, teknologisten ynnä muiden vas-taavien dimensioiden kehityksen keskeinen käyttövoima. Yliopistot ovat tuottaneet jo satoja vuosia tietoa ja ymmärrystä, jonka kas-vu on viime vuosikymmeninä vain kiihtynyt. Yritysten edustajat usein harhautuvat näkemään vain muu-

tamat viimeiset askeleet ja saat-tavat siksi valitettavasti väheksyä yliopistotutkimuksen merkitystä.

Edes yliopiston sisällä koke-neinkaan toimija ei hallitse sisällöl-lisesti ison yliopiston tutkimuksen ja opetuksen kokonaisuutta voi-dakseen arvioida sitä, kuinka tär-keä kukin ala on tulevaisuudessa. Yliopistojen toiminnan tavoitteis-tosta väitellään kiivaastikin, mut-ta nähdäkseni pitäisi olla itsestään selvää, että yliopistoilla on sekä itseisarvoisia että välineellisiä ta-voitteita. Yliopistojen autonomialla on selkeä niiden tavoitteisiin ja toi-minnan luonteeseen liittyvä perus-te. Samalla tavalla autonomisuus on tärkeää myös toiminnan muil-la tasolla.

Tutkimustoiminnan merkitystä, tuloksekkuutta ja varsinkin tulevai-suuden potentiaalia on hyvin vai-kea arvioida ottaen huomioon eri alojen ominaisuuspiirteet. Tämä on toinen tässä kirjoituksessa mai-nittu itsestäänselvyys. Sitä koske-via ratkaisuja ei tässä kirjoitukses-sa yritetäkään ratkoa. Lyhyesti voi mainita sen, että tilastollisen koneoppimisen ja tiedon louhinnan keinot tulevat mitä ilmeisimmin avuksi, kun pyritään tarkastele-maan rinnakkain vaikkapa ymmärrystä kielestä, syöpähoitoja ja ro-bottiautoja.

Tieteen toimintapuitteiden ke-hityksen kannalta on erittäin tär-keää, että yliopistojen edustajien keskinäiset kohtaamiset ja hei-dän kohtaamisensa yhteiskun-nan muiden edustajien kanssa ovat mahdollisimman tuloksek-kaita. Tuloksena pitää olla lisään-tyvä ymmärrys tutkimuksen ja opetuksen erilaisista sisällöistä,

niiden merkityksestä, tekemisen luonteesta ja toiminnan puitteista. Hyvää työtä tehdään tällaisen tavoitteen edistämiseksi, mutta kehittämisen varaa varmasti on. Taloudellisen laskukauden esiin kirvoittamat keskustelut heijastavat sellaista tiedon ja ymmärryksen puutetta, jota ei saisi esiintyä, jos halutaan yliopistojen olevan järkevän päätöksenteon kohteena. Yliopistojen autonomia on pahimmillaan näennäistä, jos rahoitusta rajoitetaan taloudellisten suhdanteiden myötä.

Tutkimustoiminnan luonteesta johtuen Suomen hallituksen ja eduskunnan pitäisi itse asiassa sitoutua rahoituksen pitkäjänteisyyteen taloudellisista suhdanteista riippumatta. Tällaisen periaatteen kirjaaminen olisi korkeaa ymmärrystä osoittava teko, jota voi pitää myös taloudellisesti perusteltuina. Ensinnäkin yliopistot edistävät yhteiskunnan taloudellista hyvinvointia pitkäjänteisellä tavalla. Toisekseen poukkoileva rahoitus aiheuttaa toiminnallisia katkoksia, jotka synnyttävät myös taloudellisia menetyksiä. Monet näistä ovat luonteeltaan hankalasti arvioitavia toteutumattomia mahdollisuuksia ja hukattuja investointeja, mutta osittain näitä voi tarkastella sitä kautta, mitä Suomessa on jäänyt saavuttamatta muiden maiden kehitystä tarkasteltaessa. Ihmillisen ymmärryksen ja sivistyksen kehittyminen yliopistojen toiminnan seurauksena nähdään toivotavasti myös arvona, josta kannattaa pitää kiinni yhteiskuntamme peruspilarina.

TIMO HONKELA

Kirjoittaja on digitaalisten aineistojen tutkimuksen professori Helsingin yliopistossa.

SARJASSA
ASIAANTUNTIJAT
KOMMENTOIVAT
TIETEEN
VUOROVAIKUTUSTA

AINEETTOMAN KULTTUURI- PERINNÖN SOPIMUS

Suomalais-arabialaisen yhdistyksen esitelmätilaisuudessa
maanantaina
26.9.2016 klo 18–20
koordinaattori Leena Marsio Museovirastosta luennoi ja antaa esimerkkejä Suomesta ja arabimaista.

Tieteiden talo, sali 505
Kirkkokatu 6,
00170 Helsinki.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN TAPAHTUMIA

- 23.9. Mirkka Rekola -seminaari
- 29.9. Elämäkerrallinen katse -seminaari
- 10.10. Aleksis Kiven ja suomalaisen kirjallisuuden päivä, SKS:n Aleksis Kiven rahaston palkinto
- 12.10. SKS:n kirjakeskiviikko, Tiedekirja, Snellmaninkatu 13, Helsinki
- 3.11. Pohjoismaisen arkistojenpäivän tilaisuus
- 4.11. Variantti-kollokvio 2016: Aineistona käsikirjoitukset
- 16.11. SKS:n kirjakeskiviikko, Tiedekirja, Snellmaninkatu 13, Helsinki

Jos ei toisin mainita, tilaisuudet ovat SKS:n juhlasalissa, Hallituskatu 1, Helsinki

SKS KIRJAMESUILLA

Ohjelmat: www.finlit.fi

- 30.9.–2.10. Turun kirjamesut
- 27.–30.10. Helsingin kirjamesut

SKS:N STUDIA FENNICA NYT AVOIMENA JULKAISUNA VERKOSSA

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura julkaisee avoimesti verkossa englanninkielistä tieteellistä julkaisusarjaansa *Studia Fennica* sekä valikoiden suomenkielistä tiedettä. Tervetuloa lukemaan SKS:n avoimia verkkojulkaisuja: oa.finlit.fi!